повинен прагнути, щоб учні краще аналізували, співставляли, узагальнювали, робили правильні висновки, вміло застосовували набуті знання на практиці, щоб у них підвищився інтерес до набуття математичних знань. Тобто, розв'язування прикладних задач на уроках математики дає позитивні результати.

1. Зайцева Л.І. Математична компетентність, диференційний підхід // Палітра педагога. – 2004. – №2.

2. Овчар. О. Застосування пропорцій до розв'язування задач//Молодь і ринок. – 2008. – №3(38). – С. 118 – 121.

3. Рахматов Н.Х. Иллюстрация математических методов на прикладных задачах // Математика в школе. – 1989. – №2. – С. 30 – 35.

4. Чекмарьов Я.Ф. Методика навчання арифметики в школах робітничої молоді. Київ "Радянська школа". – 1961. – С. 165 – 166.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2010

УДК 821.161.2 (089.3)

Леся Панів, *аспірантка кафедри слов'янських мов Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

СЕМАНТИЧНА ТИПОЛОГІЯ АФОРИЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)

У статті розкривається семантичний аспект сучасної української афористики. Семантична типологія афоризмів укладається на підставі семантичної структури й когнітивних механізмів їх творення. Афоризми з мови українського художнього дискурсу аналізуються з урахуванням відомостей з етно- і психолінгвістики.

Ключові слова: *афористика, афоризм, афористичний вислів, семантика, диференціація, художній дискурс.*

В статье раскрывается семантический аспект современной украинской афористики. Семантическая типология афоризмов заключается на основании семантической структуры и когнитивных механизмов их создания. Афоризмы из языка украинского художественного дискурса анализируются с учетом сведений из етно- и психолингвистики.

Ключевые слова: *афористика, афоризм, афористическое высказывание, семантика, дифференциация, художественный дискурс.*

The semantic aspect of modern Ukrainian aforystyk opens up in the article. Semantic typolohiia of aphorisms consists on the basis of semantic structure and kohnityvnykh mechanisms of their creation. Aphorisms from the language of Ukrainian artistic diskurs are analysed taking into account information from etno- and psikho linguistics.

Key words: *aforystyk, aphorism, gnomic utterance, semantics, differentiation, artistic diskurs.*

Актуальність проблеми. Афоризм – оригінальний засіб позначення й номінації позамовної дійсності, який вражає реципієнта філософським її осмисленням. І хоча афористичний вислів (АВ) співвідноситься з реальністю, проте його основна специфіка закладена в ньому самому, у його логіко-семіотичній природі. У межах афоризму відбувається взаємодія лінгвальних і психокогнітивних феноменів, орієнтованих на специфічний спосіб бачення світу, пов'язаних з етнічною мовною картиною.

Аналіз останніх публікацій. Українська афористика є органічною частиною світової афористичної думки. Визначальними рисами є її пристрасність в органічному поєднанні з велетранною софійністю, як-от: Любов велика і сильна таки перемагає зло (Ю.В. Покальчук); Правдивій людині не шкода навіть своє віддати (М.В. Матіос); Тільки Божа воля на добро є вища сила над нами – і ми її виконавці (О.Ф. Чорногуз) тощо. Сучасна афористика є невичерпним джерелом для дослідження духовного потенціалу українського етносу, розуміння ментальності.

Мета статті полягає в розкритті інноваційних аспектів афористики в сучасному мовознавстві. Відповідно до цього передбачено розв'язання таких завдань: 1) з'ясувати основні підходи до укладання семантичної класифікації АВ; 2) здійснити спробу семантичної типології афоризмів; 3) дослідити семантичну будову афоризмів на матеріалі сучасного українського художнього дискурсу. Предметом дослідження сталисемантичні особливості АВ у мові прози М.В. Матіос, Ю.В. Покальчука, О.Ф. Чорногуза.

Виклад основного матеріалу. Афоризм розглядається нами як логічне, образне судження узагальнюючого характеру, що в категоріях

© Л. Панів, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

раціональності / парадоксальності відбиває навколишній світ і виступає еквівалентом предикативної структури, наприклад: Спільна таємниця зближує і зовсім сторонніх людей (Ю.В. Покальчук); У нас не діє верховенство права. У нас діє верховенство телефонного права; Коли люблять, не говорять про кохання. Тоді просто відчувають його (О.Ф. Чорногуз).

Афористичні проблеми знайшли відображення в працях зарубіжних і вітчизняних лінгвістів (М.А. Алексєєнко, Н. Барлі, А.К. Жолковський, Є.Є. Іванов, В.С. Калашник, А.В. Королькова, Г.Є. Крейдлін, Т.І. Манякіна, Ю.Є. Прохоров, Т.В. Радзієвська, А.С. Тяпкіна, М.А. Черкаський, Є.І. Шейгал, Ю.К. Щеглов та ін.). Варто зазначити, що хоча на сьогодні й проводиться розробка афористики, проте в сучасному мовознавстві питання класифікації АВ залишається дискусійним.

Відсутність чітких критеріїв щодо визначення лінгвального статусу цих мовних одиниць зумовлює різні підходи до їх групування. Традиційно афоризми зараховують до класифікаційних схем ФО, в основі яких покладено різні критерії. Семантичний принцип є визначальним у типологіях, запропонованих С.Г. Гавріним [2, 8; 22]. Такий підхід покладений в основу систематизації АВ на матеріалі російської (М.А. Алексєєнко) та англійської мов (А.С. Тяпкіна). Наявна в україністиці семантична класифікація (за способами вираження закономірності) відбиває погляди С.Г. Гавріна:

1) афоризми-закономірності; 2) афоризми-поради; 3) афоризми-передбачення [11, 38]. Численні позиції щодо висвітлення лінгвальних особливостей АВ розкривають різні аспекти афористики, взаємодоповнюють один одного.

Спираючись на наявні в мовознавстві підходи, систематизуємо АВ сучасної української літературної мови за семантичним принципом таким чином:

I. За ступенем вираження смислової домінанти: 1) логічні афоризми; 2) образні афоризми.

II. За характером інтеріоризації буття: 1) раціональні афоризми; 2) парадоксальні афоризми.

Відповідно до особливостей вираження смислової домінанти поділяємо АВ на логічні й образні афоризми. Така точка зору відтворює психоментальні механізми адекватного відображення довкілля в людській свідомості, коли домінанта аперцепції визначається логічним або асоціативно-образним модусом [4; 5; 6; 8]. ОО. Селіванова зазначає з цього приводу, що "Логічна семантика оперує не словом, а реченням і будує власні засади переважно на логічній структурі умовиводів" [10, 310].

Словесні комплекси, що конденсовано, стисло у формі повчання чи настанови подають узагальнену думку, умовивід, нами кваліфікуються як логічні афоризми: Біда від часу не залежить (М. Матіос); Розумні люди забезпечують собі тили; У наш час гроші вирішують все (О. Чорногуз). У цих універсальних висловленнях в імперативній чи дефінітивній формі сконденсовано розгорнуті судження про навколишній світ. Логічні АВ мають експліцитно / імпліцитно виражену семантику:

- логічного умовиводу: Перемога коштує грошей (О. Чорногуз); Після страждань людина оновлюється (Ю. Покальчук);

- повчання: Бери від життя все, що можеш. Але – бери найкраще і ти ніколи не залишишся в програші (О. Чорногуз); Шукайте шлях. Бійтеся. Але вірте! (Ю. Покальчук);

- побажання: Нам треба поспішати жити; Ми маємо прокладати, а не спалювати мости (О. Чорногуз);

- оцінки: В підлеглі розумніших за себе краще не брати; Краще за японське суші – українське сало! (О. Чорногуз);

- декларації: Ми йдемо від зворотного в ім'я переконання (О. Чорногуз); Прийде час – будемо жити! Просто жити і радіти життю, і кожному дневі, який приносить втіху! (Ю. Покальчук).

Аналіз фактичного матеріалу із сучасного художнього дискурсу свідчить про те, що цей семантичний тип афоризмів є досить продуктивним у мові. Високий ступінь узагальнення, поєднаний з потужним емотивним компонентом, властивий образним афоризмам. Специфікою цього різновиду висловів є образна смислова домінанта, утворена на основі розгортання внутрішньої форми. Образні АВ визначаються впливом на свідомість учасника комунікації оригінальністю авторських асоціацій, виразністю формулювання думки, наприклад: Життя – то трояка ружа (М. Матіос); Все в цьому світі скороминуще. Тільки вічні – небо і зорі (О. Чорногуз).

Диференційні риси образних афоризмів орієнтовані загальними критеріями, висунутими перед художньою мовою. За визначенням О.О. Потебні, "поезія є інакомовлення в найширшому смислі слова" [8, 151]. Цей різновид АВ відображає світорозуміння митців та є не лише засобом конденсації думки, а й упливу оригінальним її перебігом, виразною неординарністю судження: Гріх – то спор із Богом; Теперішні часи – не для життя, не для веселости,

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

хіба лиш для думання та смерти (М. Матіос); У нас час такий. Базарно-ринковий. Усе продається, все купується (О. Чорногуз).

Своєрідністю цього типу АВ є здійснення в їх межах емоційно-образної, естетичної трансформації засобів загальнонародної мови [1, 249]. О.О. Потебня, а за ним і В.В. Виноградов зазначали, що структура різних форм і типів поетичних образів залежить від індивідуальної специфіки будови мови, а художню мову слід сприймати як специфічний спосіб мислення і пізнання [8, 149; 1, 142]. Індивідуальність образного афоризму полягає в тому, що він, репрезентуючи всі мовні функції, одночасно розкриває творчу манеру, ідіолект адресанта, виявляє "його світогляд, втілений в образах мовними засобами" (В.В. Виноградов), наприклад: Тільки людське життя кінечне, і в цьому його цінність (Ю. Покальчук); Люди втікають від туги, яка заходить зашпорами в душу, як тільки очі вихоплюють хрест (М.В. Матіос).

Виокремлення образних АВ з усього афористичного масиву дає можливість розкрити особливості художньої мови взагалі, оскільки цей тип афоризмів актуалізує "потрібну думку більш образно, але образи в них досить прозорі" [5, 92]. Образні АВ розкривають власне образну домінанту:

Париж має більше слави, а Київ – краси (О. Чорногуз); Життя, мабуть, як і люди, – мстиве за радість. А особливо – якщо радість для двох – величезна (М. Матіос). Аналіз мовних фактів із сучасного художнього дискурсу свідчить, що образні АВ мають високий ступінь функціонування, є продуктивним типом афоризмів.

Ураховуючи сутність аперцепції й предметної ситуації світобуття, пропонуємо розмежування афоризмів на два семантичні типи: раціональні й парадоксальні. Така диференціація пояснюється співвіднесеністю з аперцептивною віссю "раціо – докса", у якій категорія парадоксальності займає серединну позицію. У раціональних АВ відтворюються інтелектуальний та емоційний модуси, причому смислова домінанта може припадати або на сферу власне раціо, наприклад: І перед законом всі рівні (М. Матіос); Все геніальне дуже просте (О. Чорногуз), – або на власне емоційну сферу, наприклад: Батьківщина там, де мені добре (О. Чорногуз); Людська заздрість – гірше, як слабість (М. Матіос).

Парадоксальні АВ відображають реалії буття з його численними парадоксами. Такий підхід ґрунтується на нестандартності мислення, можливості мозку здійснювати афективну, спорадичну аперцепцію. Цей афористичний тип розкриває сутність мовних парадоксів, що ґрунтуються на функціональних особливостях природної мови і не пов'язані з науковою картиною світу, а лише з досвідом мовців [9, 60], наприклад: Президентом вічно не будеш. Життя не дасть (О. Чорногуз); Людина, поки на землі, мусить страждати. А на небесах буде тішитися (М. Матіос).

Висновки. Семантична класифікація відображає той факт, що в афоризмах відбувається інтеріоризація навколишньої дійсності, під якою розуміємо складний перетворювальний процес формування знань і уявлень про світобуття, рефлексію довкілля у свідомості індивіда або в етносвідомості [9, 233], наприклад: Українці – бунтівний народ. Еволюційно не змінився з часів Київської Русі; Ми, чоловіки, самолюбиві, егоїстичні – всі в душі своїй шейхи і султани (О. Чорногуз), або ж зовнішні форми діяльності, що детермінують внутрішній план свідомості [7, 63], наприклад: Люди не люблять тужити.

Вони взагалі нічого не люблять (М. Матіос); Народ любить великомучеників. Народ великомучеників обирає (О. Чорногуз).

Отже, на основі інтерпретації мовного матеріалу й узагальнення проведених спостережень за семантичною будовою АВ, що визначається категоріями "логічне – образне" та аперцептивною віссю "раціо – докса", диференціюємо афоризми сучасного художнього дискурсу за ступенем вираження смислової домінанти на два типи: 1) логічні АВ (55%); 2) образні АВ (45%). За характером інтеріоризації буття систематизуємо афористичний мовний масив таким чином: 1) раціональні афоризми (73,9%);

2) парадоксальні афоризми (26,1%) від загальної кількості дібраних мовних фактів.

1. Виноградов В.В. О языке художественной прозы. – М.: Наука, 1980. – 360 с.

2. Гаврин С.Г. Афористическая фразеология как лингвистическая категория // Вопросы теории и методики русского языка. – Пермь, 1971. – Т. 87. – С. 3 – 23.

3. Делёз Ж. Логика смысла. – М.: Изд. центр "Академия", 1995. – 299 с.

4. Дротянко Л.Г. Філософські проблеми мовознавства. – К.: Навч. книга, 2002. – 128 с.

5. Калашник В.С. Структурно-функціональні різновиди афоризмів // Дослідження з граматичної будови української мови: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 1988. – С. 90 – 95.

6. Кацнельсон С.Д. Общее и типологическое

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

языкознание / Отв. ред. А.В. Десницкая. – Л.: Наука, 1986. – 300 с.

7. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М.: Смысл; СПб.: Лань, 2003. – 287 с.

8. Потебня А.А. Теоретическая поэтика. – М.: Высш. школа, 1990. – 334 с.

9. Селіванова О.О. Пареміологічні парадокси в східнослов'янських мовах // Мовознавство. – 2003. – №1. – С. 60 – 65.

10. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.

11. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Укр. енциклопедія, 2000. – 752 с.

12. Шарманова Н.М. Емотивна інтеріоризація дійсності в семантичній будові афоризмів (на матеріалі прози П.А. Загребельного) // Вісник Запорізького національного університету: Зб. наук. праць. Філологічні науки. – Вип.2. – Запоріжжя: Вид-во ЗНУ, 2006. – С. 291 – 295.

Список використаних джерел:

1. Матіос М. В. Солодка Даруся: Драма на три життя. – Львів: ЛА Піраміда, 2005. – 176 с.

2. Покальчук Ю. В. Заборонені ігри: Повісті. – Х.: Фоліо, 2005. – 222 с.

3. Чорногуз О. Ф. Дари пігмеїв. – К.: Вид. центр ВУС, 2005. – 240 с.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2010

УДК 81'243:371.213

Ірина Мінчак, *здобувач кафедри методики викладання іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ІНШОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У КОНТЕКСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена розкриттю особливостей сприйняття іншомовного художнього твору майбутнім вчителем іноземних мов, за допомогою якого він долучається до іншомовної культури, звичаїв, традицій, виховує у собі позитивне уявлення, оцінку про загальнолюдські моральні цінності, що у майбутньому сприятиме професійному рівню міжкультурної комунікації.

Ключові слова: *полікультурне виховання, художні твори, іноземна мова, реципієнт.*

Статья посвящена раскрытию особенностей восприятия иноязычного художественного произведения будущим учителем иностранных языков, с помощью которого он приобщается к иноязычной культуре, обычаям, традициям, воспитывает в себе позитивное представление, оценку об общечеловеческих моральных ценностях, что в будущем будет способствовать профессиональному уровню межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: *поликультурное воспитание, художественные произведения, иностранный язык, реципиент.*

The article is sacred to opening of features of perception of foreign artistic work the future teacher of foreign languages, by means of which he is attached to the foreign culture, customs, traditions, brings up in itself positive presentation, estimation about common to all mankind moral values, that in the future will assist the professional level of between cultural communication.

Key words: *poli cultural education, artistic works, foreign language, recipient.*

Постановка проблеми. Входження України до європейського освітнього, культурного та економічного простору, інтеграція з європейськими країнами зумовлюють суттєві зміни в житті країни, активно формують нову полікультурну реальність, яка характеризується новими відносинами між людьми, особливою системою цінностей. Культурне розмаїття сучасного суспільства спонукає кожну особистість до конструктивної взаємодії з представниками інших культур та формування позитивного ставлення, толерантності у відносинах з іншими націями, що й забезпечує збереження рівноваги культурного багатоманіття. Розв'язання цих завдань значною мірою залежить від системи освіти у ВНЗ та якості реалізації освітніх функцій, бо саме освіта сприяє передачі молодим поколінням соціокультурного досвіду людства, загальнолюдських та національних культурних цінностей. Полікультурне виховання акумулює у собі всі вищезгадані якості, а також є важливим елементом у формування загальної культури студентів.

З огляду на необхідність підготовки майбутніх фахівців до ефективного функціонування в академічному і професійному середовищі в умовах полікультурного простору, вагомого значення набуває володіння іноземними мовами, що є важливою передумовою інтеграції у світове та європейське співтовариство. Про це

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com